

ISMÉT EGYÜTT A KÖLCSEY-KÖNYVTÁR EGYKORI KÖTETEI

A Magyar Kultúra Napja alkalmából 2014. január 22-én Kölcsey Ferenc könyvtárát bemutató kamara-kiállítás nyílt az Országos Széchényi Könyvtárban. A tárlat a Nemzeti Ereկlyetérben január 22. és május 10. között volt látható.

Kölcsey Ferenc könyvtára 1867-ben, csaknem 30 évvel halála után került a nemzeti könyvtár állományába. Szatmárcsekérő1, Kölcsey egykori lakházából 1158 kötet érkezett akkor a Múzeum körüti épületbe. 1866-ban az addig többé-kevésbé érintetlen gyűjteményt a család el akarta árvereztetni, de az Akadémia közbelépésére ettől a szándéktól elálltak, átengedve végül a hagyatékot a Tudományos Akadémiának. Eközben azonban a Nemzeti Múzeum is jelezte, hogy igényt tartana a gyűjteményre. A két intézmény végül megegyezett, így kerültek a kéziratok az Akadémiára, az elhagyatott csekei dolgozószobában lévő könyvgyűjtemény pedig a Nemzeti Múzeum akkori Könyvtárába.

Az állományba vétel során nem tartották fontosnak, hogy a gyűjteményt egyben tartsák, így a korabeli szakrendi elhelyezésnek megfelelően kerültek a könyvtár egyes darabjai a raktárba. A köteteket feldolgozták, a róluk készült leírásokhoz az ún. müncheni betűrendes katalógusban férhettek hozzá az olvasók.

A katalógustételek jelentős része napjainkig csak ebben a formában létezett. Ezek elektronikus feldolgozása és az OSZK könyvsorozatában pár éve megjelent kötet, Szabó G. Zoltán *Kölcsey Ferenc könyvtára és olvasmányai*¹ című könyvének megjelenése készítette a Retrospektív Feldolgozó Osztályt arra, hogy a gyűjteményt rekonstruálja, s a munka befejeztével egy kiállítás keretében bemutassa azt a nyelvi és műfaji sokszínűséget, amely az egykori könyvtárat jellemezte. A latinul, görögül, franciául, németül, angolul, olaszul és spanyolul is olvasható költő dolgozószobájában eredeti nyelven megtalálhatóak voltak a világirodalom kiemelkedő alkotásai, jelentős magyar, főként kortárs munkák és a korszak meghatározó magyar folyóiratai, általános és szaklexikonok, nyelvkönyvek, filozófiai, művészetelméleti munkák, útleírások, történettudományi, jog- és államtudományi művek egyaránt.

A tárlaton látható volt néhány, a költő által nagyra becsült klasszikus görög és latin szerző műve, köztük egy Titus Livius-kötet, amely 1535-ben Johann Frobenius nyomdájában készült, a kortárs francia, német és angol irodalom, filozófia és esztétika jeles képviselőinek munkái, Walter Scott, Byron,

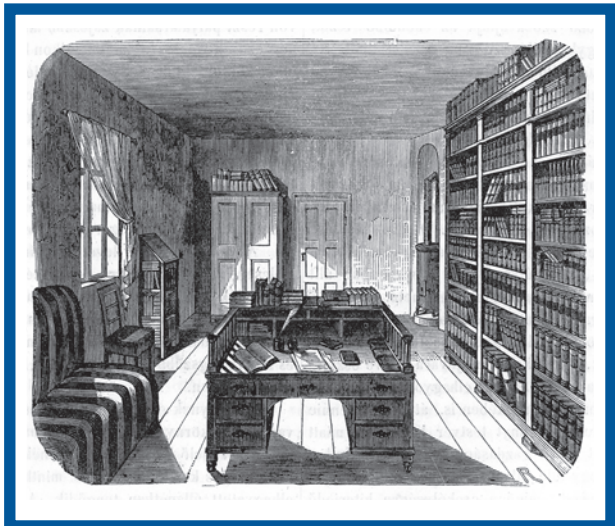
¹ Szabó G. Zoltán, *Kölcsey Ferenc könyvtára és olvasmányai*, Bp., OSZK – Gondolat, 2009 (Nemzeti téka).

A kiállítás megnyitása

Goethe, Schiller, Herder, Kant egy-egy műve, Hegel *Grundlinien der Philosophie des Rechts* című munkájának 1821-es első kiadása, vagy a Kölcsey Ferencnél tizenkét évvel fiatalabb Victor Hugo *Angelo, tyran de Padoue* című, 1835-ben megjelent drámája.

Helyet kaptak a tárlókban kortárs magyar szerzők, így Dayka Gábor, Kisfaludy Sándor, Vörösmarty,

Kölcsey egykori dolgozószobája

Toldy Ferenc vagy a ma már kevésbé ismert Bitnitz Lajos művei és a korszak meghatározó magyar nyelvű irodalmi folyóiratai. Ezek közül különös figyelmet szenteltünk az *Élet és Literatúrának*, mely 1826-ban indult Kölcsey és Szemere Pál közös lapjaként. Számos Kölcsey-mű ebben a folyóiratban látott először napvilágot, itt jelent meg többek közt az *Iliászi pör*, az *Előbeszéd*, a *Kritika és antikritika*. A gyűjtemény történettudományi, állam- és jogtudományi munkákban is bővelkedett. Ezek közül az érdeklődők megtekinthették például K. H. Ludwig Pölitz sok kiadást megélt *Kleine Weltgeschichte* című művét, a neves göttingeni professzor, A. H. Ludwig Heeren egy munkáját vagy a Magyarország történelmével foglalkozó Heeren-tanítvány, Engel János Keresztély *Monumenta Ungrica* című művét, de látható volt az újdonságnak számító, 1834-ben induló C. Rotteck és K. Th. Welcker-féle liberális szellemiségű *Staatslexikon* első kötete is. A költő természettudományi, ismeretterjesztő kiadványai közül néhány útleírás mellett szerepelt a kiállításon Joseph Meyer gazdagon illusztrált *Universum* című művének magyar kiadása és Korabinszky János Mátyás Magyarországot bemutató történeti földrajza.

Kölcsey Ferenc egykori könyvei mellett a kiállítást rendezők, köztük e sorok írója, Kölcsey leveleiből is kiállítottak néhányat, ezekben a költő a kötetek beszerzési nehézségeiről, egy-egy szerzőről vagy

olvasmányélményeiről ír. Könyveit – néhány kötetnyi családi örökségtől eltekintve – a költő maga szerezte be, könyvtárát a debreceni diákokéval kezdte gyarapítani. Így emlékszik erről Kállay Ferenc, az egykori iskolatárs és barát: „Könyvtára’ szaporítására főgondja volt, a’ mennyire erszénye csak megengedte. [...] Egy kis föld-agyagu ház, nádfedél alatt, alsó deszkázat nélkül mindjárt a’ collegium’ sarkában, Mesterutsza felé, szinte tiz évig rejtegeté a’ gyermek és serdülő Kölcseyt magában, hol szűk mellékszobában, mellynek széle alig más-fél lépés, volt íróasztalkája felállitva, s egy ágyfa voltak a’ könyveken kívül egyedüli mobiliák [...]”²

A költő könyvtára más kortárs magyar írók, tudósok gyűjteményeivel összehasonlítva jelentős magángyűjteménynek tekinthető, s ha azt is hozzáteszük, hogy mindez Szatmárcsékén, a 19. századi eleji Magyarország egy eldugott sarkában, az irodalmi és tudományos élettől távol jött létre, akkor a gyűjtemény egészen kivételesnek tekinthető.³ Méltán nevezi a könyvtárat elsőként ismertető Lukácsy Sándor Kölcseyt kora legműveltebb magyarjának.⁴

Könyvtárunk gyűjteményszervezési gyakorlata sok évtizeden át nem volt tekintettel a kisebb magángyűjteményekre. A tervszerű apasztás következtében nem egy értékes magángyűjteményből származó nyomtatvány került ki az állományból. Nem volt ez alól kivétel Kölcsey Ferenc könyvtára sem, több tucat könyve ma már az intézmény falain kívül található. A Széchényi Könyvtárban maradt köteteknek többsége a törzsgyűjtemény része, de kerültek könyvei a Régi Nyomtatványok Tárába, a Térképtárba és a Színház-történeti Tárbá is.

Ezúton is köszönjük a különgyűjteményi munkatársaknak, hogy segítették munkánkat. Köszönet illeti az OSZK és az Akadémiai Könyvtár Kézirat-tárát, amiért lehetővé tették számunkra, hogy gyűjteményükből néhány eredeti Kölcsey-levelet bemutassunk. S végül, de nem utolsó sorban köszönjük a szegedi Somogyi Könyvtárnak, hogy kölcsön adtak nekünk egy hajdani Kölcsey-kötetet, és az Iparművészeti Múzeumnak, amiért segítséget nyújtott a kiállítóterben kialakított enteriőr létrehozásában.

Matolay Katalin

matolay.katalin@oszk.hu

² Kállay Ferenc, *Kölcsey Ferencz’ gyermek- ‘s ifjúkora életrajza ‘s néhány eredeti levele*, Pest, Trattner-Károlyi, 1839, 17–31.

³ Fennmaradt könyvjegyzékekből tudjuk, hogy Péczeli József könyvtára például 1400, Kisfaludy Sándoré 2149, Batsányi Jánosé pedig alig több mint 1000 kötetből állt. Vö.: Szabó, *i. m.*, 19–22.

⁴ Lukácsy Sándor, *Kölcsey könyvtára*, Könyvtáros, 1963, 477–478.